

Adrian-Gabriel Dinescu

Simulația

în noul Cod civil

Editura
Hamangiu
2025

PARTEA A II-A. CLASIFICĂRILE SIMULAȚIEI

Capitolul I. Aspecte generale. Clasificări. Formele simulației

Cum minciuna umană cunoaște infinite forme, tot așa și minciuna juridică va cunoaște variate forme de manifestare în spațiul juridic. Părțile, uneori, maschează însăși existența contractului, alteori maschează doar forma sa, uneori doar anumite clauze din cuprinsul său, iar, alteori, chiar persoanele între care se încheie convenția.

Raportat la faptul că existența contractelor simulate se întinde cât istoria umană, doctrina și jurisprudența au încercat să le clasifice în diverse categorii pentru a putea mai bine decela efectele sale.

Cititorul s-ar putea întreba, cu drept cuvânt, asupra însemnătății acestei clasificări din punct de vedere practic. La acest aspect vom răspunde că, în materia simulației, clasificarea își găsește rostul său, căci, așa cum vom vedea la efectele simulației, acestea diferă semnificativ între simulația absolută (prin fictivitate) și simulația prin interpunere de persoane, de exemplu. Vom vedea că și terminologia folosită pentru participanți va fi diferită în funcție de simulație. Nu în ultimul rând, vom constata că, uneori, chiar reglementarea legală se referă doar la unele tipuri de simulație.

Vechiul Cod civil, după cum am mai observat, a fost lacunar nu doar în general în materia simulației, dar și din punct de vedere al clasificării simulației, neexistând nicio mențiune în ceea ce a fost perceput „dreptul comun” în materie de simulație cu privire la acest aspect – art. 1175 C.civ. 1864. De altfel, articolul a fost inspirat (în esență, transpus fidel) din art. 1321 C.civ.fr. (înlocuit în anul 2016 prin art. 1201 C.civ.fr.)^[1].

Găsim că aici este locul în care să insistăm că legiuitorul vechiului Cod civil nu a dorit să includă în cuprinsul codului clasificări sau definiții doctrinare, ci, înțelegând rolul literaturii juridice, dar și al practicii judiciare, a acceptat că explicațiile teoretice și practice își au locul în tratate sau lucrări monografice, iar nu într-o lege. Această concepție de legiferare a suferit de-a lungul timpului multe modificări, în principal, datorită schimbărilor sociale ce s-au petrecut în lume, intensificării participării persoanelor la circuitul civil și economic, creșterii exponențiale a proceselor purtate în fața instanțelor publice etc.

Tocmai de aceea, putem observa extinderea semnificativă a normelor prezente în noul Cod civil care includ și clasificări. Constatăm, deci, că legiuitorul nostru a încercat să evite practica neunitară și conflictele doctrinare tocmai printr-o codificare a unor aspecte care, în mod tradițional, ar fi fost de imperiul doctrinei sau legiferării pe cale pretoriană.

Chiar dacă Codul civil anterior nu conținea clasificări propriu-zise în cuprinsul său în ceea ce privește felurile simulației, puteam identifica multe dispoziții care făceau referire, cel puțin pe cale de interpretare logică, la existența unor anumite tipuri de simulație.

^[1] Articolul a fost în vigoare, mai mult sau puțin neschimbat, până în anul 2016, când prin Ordonanța nr. 131/2016 referitoare la reforma în materia dreptului contractelor, art. 1321 C.civ.fr. a devenit art. 1201 C.civ.fr.: „*Lorsque les parties ont conclu un contrat apparent qui dissimule un contrat occulte, ce dernier, appelé aussi contre-lettre, produit effet entre les parties. Il n'est pas opposable aux tiers, qui peuvent néanmoins s'en prévaloir*”. În limba română (t.n.), articolul atestă că: „Atunci când părțile au încheiat un contract aparent care ascunde un contract ascuns, acesta din urmă, denumit și contraînscris, are efect între părți. Nu este executoriu împotriva terților, care pot oricum să se folosească de aceasta”.

Nici noul Cod civil nu conține o clasificare propriu-zisă a tipurilor de simulație. Având nevoie în mod real de o clasificare de la care să pornim în analiza efectelor simulației, reținem că, de principiu, **clasificarea principală** a simulației va fi realizată în funcție de **elementul asupra căruia poartă aparența/acordul simulatoriu**^[1]. Această concluzie, admisă de doctrină și jurisprudență, este una firească în condițiile în care ceea ce definește operațiunea simulatorie este tocmai existența acordului care disimulează adevărul, iar în funcție de particularitățile acestuia trebuie decelate efectele sale.

Astfel, principala clasificare a simulației va pleca de la distincția între **simulația absolută**, adică simulația prin care se relevă doar că actul public este fictiv, aparent, simulat, iar între părți nu a fost încheiată, în realitate, nicio convenție și **simulația relativă**, atunci când prin intermediul actului secret se maschează doar anumite aspecte ale manifestării publice.

Cum bine s-a spus, această ultimă formă se bazează pe un act public parțial mincinos^[2], prin care actul public fie deghizează forma reală a contractului, fie tipul clauzelor sau chiar participării la actul juridic.

Din această prismă, putem evidenția simulația relativă care, la rândul său, a fost clasificată în simulația relativă obiectivă – elementul asupra căruia cade acordul simulatoriu este unul obiectiv. La rândul său, această simulație a fost împărțită în simulație relativă obiectivă prin deghizare totală – ascunderea totală a naturii juridice a operațiunii consumate (de exemplu, deși, în realitate, părțile încheie o vânzare, ele prezintă publicului o donație), respectiv simulație relativă obiectivă prin deghizare parțială – acordul simulatoriu afectează doar o parte din elementele contractului (de exemplu, simulația prin declararea unui preț inferior celui real, din motive de natură fiscală).

În fine, simulația relativă poate fi subiectivă, atunci când prin intermediul acordului simulatoriu se maschează persoanele între care s-a încheiat contractul – în vreme ce contractul pare a fi încheiat între două persoane, spre exemplu A. și B., în realitate el s-a încheiat între A. și C. De-a lungul timpului, B. a fost denumit ca fiind „persoana de paie” – „*strawman*”.

În doctrina franceză s-a arătat că actul secret: poate exclude total efectul actului ostensibil, despre care se spune că este fictiv (simulația absolută) – în cazul unei vânzări simulate, cumpărătorul recunoaște prin contraînscrib că deține bunul pentru altul; poate schimba natura actului ostensibil fără a exclude întregul efect (simulația relativă obiectivă prin deghizare totală) – atunci când o vânzare ascunde o donație; poate ascunde o parte din condițiile acordului – atunci când prețul unei vânzări este mai mic decât valoarea sa reală. În fine, simulația poate fi realizată prin interpunerea unui terț între cele două părți reale ale convenției^[3].

Astfel, se conturează următoarea clasificare principală, în funcție de elementul asupra căruia se răsfrânge aparența:

– Simulația absolută;

– Simulația relativă:

◆ Simulația relativă obiectivă:

- Simulația relativă obiectivă prin deghizare totală;
- Simulația relativă obiectivă prin deghizare parțială;

◆ Simulația relativă subiectivă (interpunerea de persoane).

^[1] F.A. BAIAS, *Simulația, op. cit.*, p. 97.

^[2] *Idem*, p. 98.

^[3] M. PLANIOL, G. RIPERT, *op. cit.*, p. 459.

S-a mai arătat în doctrină că simulația poate fi clasificată și în funcție de compatibilitatea sa cu normele imperative: simulația licită și ilicită^[1].

De asemenea, vom mai analiza dacă există o formă specială a simulației, anume o simulație prin reticență sau prin pasivitate.

^[1] F.A. BAIAS, *Simulația*, *op. cit.*, p. 97; C. HAMANGIU, I. ROSETTI-BĂLĂNESCU, A. BĂICOIANU, *op. cit.*, vol. II, p. 853; Prof. Baias a invocat și doctrina spaniolă care folosea această clasificare.

Capitolul II. Simulația absolută (prin fictivitate)

Secțiunea I. Considerațiuni generale

1. Simulația absolută (prin fictivitate)^[1] este una din formele comune ale simulației, cunoscută din cele mai vechi timpuri, căci de la începutul vieții juridice a civilizației umane, oamenii au mințit, afirmând că au săvârșit anumite acte cu consecințe juridice, fără ca aceste acte să fie reale^[2].

Întâlnită în practică^[3], îndeosebi privitor la fraudarea intereselor succesorilor ori creditorilor, este situația în care persoana titulară a dreptului subiectiv civil, denumită „înstrăinător aparent”, va încheia în mod fictiv, aparent, un act juridic cu o altă persoană, denumită „dobânditor aparent”, prin care aceasta din urmă ar dobândi dreptul subiectiv civil (fie în integralitatea sa, fie doar o componentă a sa). Fiind înstrăinat (aparent) cosimulantului, dreptul respectiv nu va fi transmis succesorilor înstrăinătorului și nu va putea fi urmărit de creditorii săi.

În lumea modernă, în condițiile în care interesele economice ale privaților cresc, normele care limitează libertatea circuitului civil, uneori justificate din punct de vedere social, cresc ca număr și intensitate, dar aceeași creștere o vor înregistra și simulațiile prin fictivitate.

2. Am văzut deja că simulația presupune esențialmente trei elemente: actul public (manifestarea aparentă de voință, cognoscibilă tuturor), actul secret (manifestarea reală de voință care, în cazul simulației absolute, atestă doar fictivitatea manifestării publice),

^[1] Cvasi-unanimitatea autorilor care au analizat instituția simulației au evidențiat și categoria simulației absolute (sau prin fictivitate); pentru doctrina aferentă noului Cod civil: P. VASILESCU, *op. cit.*, p. 490; L. POP, I.-F. POPA, S.I. VIDU, *op. cit.*, p. 224; I. DEDU, *op. cit.*, p. 85; I. ADAM, A.R. ADAM, *op. cit.*, p. 446; pentru legislația anterioară noului Cod civil, a se vedea: F.A. BAIAS, *Simulația, op. cit.*, p. 98-99; P.C. VLACHIDE, *op. cit.*, vol. II, p. 80; G. CHIVU, *op. cit.*, p. 20-21; C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *op. cit.*, 2008, p. 77, 78; C. HAMANGIU, I. ROSETTI-BĂLĂNESCU, A. BĂICOIANU, *op. cit.*, vol. II, p. 853-855; G. PLASTARA, *op. cit.*, p. 403; D. COSMA, *op. cit.*, p. 396; D. ALEXANDRESCO, *op. cit.*, vol. III, p. 425; M. CANTACUZINO, *op. cit.*, p. 485; G. BELEIU, *op. cit.*, p. 216; N. JAC CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 141; E. MIHULEAC, *op. cit.*, p. 174. Pentru doctrina italiană: A. CICU, F. MESSINEO, L. MENGONI, F. GALGANO, *op. cit.*, p. 313.

^[2] O întâlnim și în dreptul roman: S.G. LONGINESCU, *op. cit.*, vol. I, p. 330.

^[3] Jud. Sect. 5 București, sent. civ. nr. 6605/2014 (nepublicată): „Simulația poate fi de mai multe feluri, în funcție de modul în care este conceput contractul public și relația în care se află acesta cu contractul secret. Atunci când părțile încheie un contract pe care doresc să îl țină secret îl pot masca prin încheierea unui contract public de altă natură, în acest caz simulația realizându-se prin deghizare totală”.

Trib. București, s. a IV-a civ., sent. civ. nr. 1979/2020 (nepublicată): „simulația poate să îmbrace mai multe forme, în funcție de modul în care este conceput contractul aparent și de relația în care acesta se află cu contractul secret. Așa cum este cazul în prezentul litigiu, contractul aparent poate fi fictiv, părțile disimulând total realitatea, creând aparența unui contract, care însă nu există în realitate, prevederile Codului civil 2009 în materia simulației (art. 1289 și urm.) neexcluzând simulația prin încheierea unui contract fictiv. În acest caz, în structura simulației nu există un act secret propriu-zis, ci doar actul public și acordul simulatoriu, adică manifestarea de voință a părților în sensul că actul public nu există. Ca atare, ceea ce se tinde a se dovedi în acest caz este tocmai acest acord simulatoriu, care trebuie să fie anterior sau concomitent cu actul public. Acordul simulatoriu presupune reprezentarea comună a părților în sensul de a imagina toate manoperele prin care să disimuleze adevărata relație dintre ele față de terți, în voința părților ca acea operațiune juridică să producă efectele juridice specifice simulației”.

dar și liantul care leagă aceste două acte, anume voința simulatorie, acordul simulatoriu sau *animus simulandi*^[1].

În cazul simulației absolute sau prin fictivitate, actul secret nu există sau se poate admite că prin intermediul său se atestă simpla fictivitate a actului public^[2]. În acest sens s-a arătat că simulația absolută cuprinde doar două elemente: actul aparent și acordul simulatoriu^[3].

Există o singură excepție de la lipsa raporturilor juridice reale între părți în cazul acestei simulații: existența unei remunerații ce se acordă, de obicei, de către înstrăinătorul aparent către dobânditorul aparent pentru „serviciile” prestate și riscul asumat. Această remunerație trebuie privită ca un „preț” al simulației, și nu va reprezenta actul fictiv sau secret^[4].

3. Cum simulația prin fictivitate a beneficiat de pe urma unei lungi vieți juridice, este firesc să o întâlnim și în vechile legiuri civile. Art. 1232 din Codul lui Calimach precizează că, „dacă s-au făcut tocmală iconomicoasă^[5] sau **fățarnică** (...)”, judecata va proceda la analiza voinței reale a părților^[6]. „Fățarnicia” este, fără îndoială, exact fictivitatea „tocmelii”, art. 1232 din Codul lui Calimach constituind tocmai reglementarea de la 1817 a simulației^[7].

4. S-a arătat că, în cazul simulației absolute, existența actului secret va fi una nihilistă, sensul existenței sale fiind redus la declararea fictivității actului public^[8]. Simulația absolută a fost caracterizată ca fiind o „simulație totală”, o „fantasmă”^[9], căci „actul juridic îl desmite complet pe cel ostensibil”, actul public fiind un „corp fără suflet”^[10].

Prof. Plastara, făcând o clasificare inovatoare a simulației, a denumit simulația absolută ca fiind „de primul grad, aceea care nu există decât în aparență – *colorem habet, substantiam vero nullum*”^[11].

Oricum am denumi-o, această formă a simulației este una greu de „scos la lumină”, prin simplul fapt că actul juridic secret doar proclamă „falsitatea” actului juridic public și, cel mai probabil, părțile nu își vor constitui un act scris prin care să se ia act de această „dură” realitate, ci actul secret va consta într-o simplă înțelegere verbală la care, iarăși, vor fi prezente doar părțile.

5. Doctrina juridică străină, mai exact cea din care legiuitorul român și-a extras adesea inspirația, cea franceză și italiană, și-a însușit și ea existența categoriei simulației prin

[1] În același sens: I. ADAM, A.R. ADAM, *op. cit.*, p. 448.

[2] Și în dreptul francez: C.L. FLAVIAN, *op. cit.*, p. 13 – „*L'acte secret peut detruire totalement l'acte ostensible de telle sorte que ce dernier soit purement fictif*”; M. CANTACUZINO, *op. cit.*, p. 485 – „raportul creat prin act va fi neexistent în realitate”; P. MALAURIE, L. AYNES, P. STOFFEL-MUNCK *op. cit.*, p. 407; P. MALAURIE, L. AYNES, *op. cit.*, 1985, p. 283.

[3] F.A. BAIAS, *Simulația, op. cit.*, p. 97.

[4] *Ibidem*.

[5] Termenul de „*economicos*” a fost folosit și practica românească de la sfârșit de sec. XIX – a se vedea Curtea de Casație, dec. nr. 404/1896, în C. HAMANGIU, *Codul civil adnotat*, vol. III, Ed. Alcalay & Co, București, 1926, p. 40.

[6] D. ALEXANDRESCO, *op. cit.*, t. V, p. 265, nota 2.

[7] A se vedea Partea I. Cap. I. Sect. III – analiza simulației în vechiul drept românesc.

[8] F.A. BAIAS, *Simulația, op. cit.*, p. 99.

[9] P.C. VLACHIDE, în F.A. BAIAS, *Simulația, op. cit.*, p. 99.

[10] BALDUS, în F. DE CASTRO Y BRAVO, *El negocio juridico*, Civitas, Madrid, 1997, p. 348, *apud* F.A. BAIAS, *Simulația, op. cit.*, p. 99; I. ADAM, A.R. ADAM, *op. cit.*, p. 448.

[11] G. PLASTARA, *op. cit.*, p. 405. În același sens: G. CHIVU, *op. cit.*, p. 170-171; I. ADAM, A.R. ADAM, *op. cit.*, p. 448.

fictivitate, doctrina italiană^[1] obținând-o pe cale de interpretare din art. 1414 C.civ.it., iar doctrina franceză^[2] din dispozițiile art. 1321 C.civ.fr. S-a arătat, astfel, că există o simulație absolută atunci când actul juridic nu este dorit (voit) în conținutul ori rezultatul său și niciun alt act juridic nu este dorit în locul său. În simulația absolută există un singur act juridic și acela este doar cel aparent care reprezintă un vâl ce maschează o goliciune^[3].

Secțiunea a II-a. Simulația absolută în noul Cod civil

1. Noul Cod civil, în materia simulației, este o oglindă a reglementării din dreptul italian, art. 1414 C.civ.it. fiind preluat la art. 1289 C.civ.^[4]

2. Noul Cod civil nu ne-a oferit o definiție generală, și probabil sterilă, a simulației absolute, ci mult mai mult, mai exact noțiunile generale de „achizitor aparent”, „dobânditor aparent”, „înstrăinător aparent”^[5]. Aceste noțiuni sunt particulare ariei simulației^[6] și dovedesc nu numai dorința legiuitorului de a clarifica materia prin stabilirea unei terminologii, dar și acceptarea într-un tot al categoriei simulației prin fictivitate.

„Înstrăinătorul aparent” este persoana care, în aparență, a înstrăinat un drept subiectiv civil (sau o componentă a acestuia) către o altă persoană, care va fi denumită „achizitor aparent” ori „dobânditor aparent”. Acesta doar în aparență a dobândit dreptul, care a rămas ferm în patrimoniul înstrăinătorului aparent.

Bineînțeles, toate persoanele care dobândesc drepturi sau care au interese asupra patrimoniului înstrăinătorului aparent vor avea interes să invoce actul secret care reliefează că dreptul nu a părăsit niciodată patrimoniul înstrăinătorului. Acestea sunt, de obicei, victimele simulației: succesorii (universali sau cu titlu universal, cu titlu particular) sau creditorii chirografari^[7].

Cu cine se „vor lupta” înstrăinătorul aparent și succesorii sau creditorii săi?

Bineînțeles că se vor afla în conflict cu persoanele care au interesul să se întemeieze pe actul aparent, dar public, prin care bunul părăsește patrimoniul înstrăinătorului aparent: dobânditorul aparent, dar și succesorii sau creditorii săi.

După cum vom vedea la capitolul dedicat efectelor simulației, succesorii și creditorii dobânditorului aparent, sub rezerva bunei lor credințe care va fi cerută la un anumit moment (fie la momentul încheierii simulației, fie chiar ulterior), vor fi preferați^[8].

^[1] L. TRAMONTANO, *op. cit.*, p. 966; F. FERRARA, *op. cit.*, p. 148, L. CARIOTA FERRARA, *op. cit.*, p. 545; A. CICU, F. MESSINEO, L. MENGONI, F. GALGANO, *op. cit.*, p. 313.

^[2] Pentru doctrina veche franceză, a se vedea: C. AUBRY, C. RAU, *op. cit.*, §756bis, p. 248 și urm.; LAURENT, *op. cit.*, vol. XIX, p. 185 și urm. Pentru doctrina recentă franceză, a se vedea: B. FAGES, *op. cit.*, p. 260; M. POUMARIDE, *op. cit.*, p. 183; F. TERRE, P. SIMLER, Y. LEQUETTE, *op. cit.*, p. 550; Y. BUFFELAN-LANORE, V. LARRIBAU-TERNEYRE, *Droit civil. Les Obligations*, 12^e ed., Ed. Sirey, Paris, pct. 965;

^[3] L. CARIOTA FERRARA, *op. cit.*, p. 545; A. TRABUCCHI, *op. cit.*, p. 154.

^[4] Pentru simulația prin fictivitate în materia noului Cod civil, se poate consulta: F.A. BAIAS, E. CHELARU, R. CONSTANTINOVICI, I. MACOVEI Ș.A., *op. cit.*, p. 1539; D.-D. BOLDUȚ, *op. cit.*, p. 12 și urm.; L. POP, I.-F. POPA, S.I. VIDU, *op. cit.*, p. 223-224; C.T. UNGUREANU Ș.A., *op. cit.*, comentariul aferent art. 1289, P. VASILESCU, *op. cit.*, p. 490 și p. 501 și urm..

^[5] Datorită însemnătății speciale a acestor elemente, am ales să le analizăm și la capitolul dedicat efectelor simulației față de terți, considerând că îl va ajuta pe cititor la o analiză unitară a instituțiilor.

^[6] Dar, după cum vom vedea, nu particulare simulației absolute.

^[7] P. VASILESCU, *op. cit.*, p. 501 și urm.; F.A. BAIAS, *Simulația, op. cit.*, p. 99.

^[8] A se vedea capitolul dedicat analizei efectelor simulației.

Acesta este, de altfel, mecanismul simulației: preferința dată celor care întrunesc condițiile teoriei aparenței ori erorii legitime: persoanele care s-au încrezut, cu bună-credință, în singurul adevăr pe care îl cunoșteau, anume cel exprimat prin actul aparent, vor avea câștig de cauză față de persoanele care s-au încrezut în voința reală, dar ascunsă.

În cazul simulației absolute, această aparență este cu atât mai puternică în condițiile în care actul fictiv esențialmente lipsește, rezumându-se doar la negarea celui aparent.

Secțiunea a III-a. Sancțiunea simulației absolute

1. În condițiile în care actul aparent este o pură fictivitate, născută din voința părților de a induce în eroare terțe persoane, iar actul secret nu reprezintă decât o negare (ce-i drept, veridică) a formei publice mincinoase, ce sancțiune va interveni asupra operațiunii ori asupra actelor componente?

S-a spus^[1] că „înstrăinarea aparentă se sprijină pe o cauză falsă”, dar și că aparența creată „lipsește actul ostensibil de cauză, făcându-l anulabil ori nul absolut”. S-a afirmat^[2], de asemenea, că actul fictiv ar suferi de pe urma unei „cauze inexistente”.

Deși admirăm o analiză teoretică riguroasă, credem că răspunsul la această dilemă este irelevant din punct de vedere al efectelor simulației absolute, căci, pe de o parte, fictivitatea actului aparent va putea fi invocată și proclamată de orice parte interesată și, pe de altă parte, în ceea ce privește efectele aparenței față de terți, legiuitorul român, față de alți legiuitori, a evitat sancțiunea nulității tocmai prin expresia reglementării de la art. 1289 și urm. C.civ. (toleranță existentă și în reglementarea anterioară de la art. 1175 C.civ. 1864)

Așa cum vom vedea, simulația funcționează în dreptul nostru pe baza unor principii statonice de o perioadă lungă de timp, printre care și principiul liceității simulației. Operațiunea este permisă și acceptată (cu unele excepții, desigur).

Legiuitorul român a prescrip pentru această operațiune o sancțiune specială, privită din perspectiva terților: inopozabilitatea voinței reale față de terți, adică actul public își va produce efecte față de terții de bună-credință, în vreme ce, față de părți sau alte persoane care fie doresc să se întemeieze pe actul secret, fie au fost de rea-credință față de existența simulației, actul public nu va produce niciun efect.

Cu alte cuvinte, va interveni **sancțiunea specială a inopozabilității voinței reale** față de terții dobânditori de bună-credință^[3], actul public, chiar și cu cauză falsă (ori inexistentă), fiind apărat de orice altă sancțiune, producându-și efecte față de acești terți. Între părțile simulației, prevalență va avea actul secret, cel real, iar dacă vorbim de simulație prin fictivitate, va prevala situația juridică reală care atestă lipsa oricărei înțelegeri între părți^[4].

Tehnica aleasă de legiuitor, chiar dacă are loc o intervertire a cauzei sau o suplinire a cauzei false (ori inexistente) cu o cauză instituită de lege în beneficiul terților, considerăm că este irelevantă. Această soluție a fost aleasă, în principal, în virtutea dorinței prevalente și tradiționale a legiuitorului român de a proteja interesele terților de bună-credință care s-au întemeiat pe actul public^[5]. Fără această soluție „atipică” a inopozabilității nu s-ar

[1] P. VASILESCU, *op. cit.*, p. 501 – „înstrăinarea aparentă se sprijină pe o cauză falsă”.

[2] G. CHIVU, *op. cit.*, p. 21.

[3] N. GEORGEAN, *op. cit.*, vol. II, p. 30 – „O contrascripore nu poate avea efect în contra terților (...)”.

[4] A se vedea Partea a IV-a privitoare la efectele simulației.

[5] Am precizat în mod insistent de-a lungul acestei lucrări că legiuitorul român este și a fost un legiuitor tolerant față de „greșelile” omului, căutând cel mai adesea doar să protejeze terțul dobânditor care, cu bună-credință, a

putea justifica „menținerea” actului public și, astfel, nici protecția terților de bună-credință. Reciproca este, de asemenea, valabilă: fără menținerea valabilității actului public nu se putea justifica teza inopozabilității actului secret față de terți.

Sanctiunea simulației constând în inopozabilitatea voinței reale față de terți (voință reală care doar proclamă fictivitatea actului public) nu este „fixă și generică”, cum afirmă prof. Vasilescu^[1], însă este sancțiunea „regulă” în cazul acordului simulatoriu, iar doar în mod excepțional, atunci când normele legale o impun, va interveni sancțiunea nulității relative sau absolute^[2].

2. Poate fi, însă, la mijloc o cauză imorală? Se poate susține și că recurgerea la un act fictiv pentru a masca adevărul este, prin ea însăși, un **act imoral**, iar sancțiunea atrasă ar fi **nulitatea absolută**^[3].

Fără îndoială, anumite simulații prin fictivitate pot avea o cauză imorală (și ilicită), dar doctrina și practica au refuzat constant transformarea acestor excepții în regulă, insistând asupra sancțiunii clasice a inopozabilității.

Chiar și în ipoteze de o „imoralitate severă”, anume fraudarea succesorilor rezervatari de către *de cujus* prin intermediul unei simulații prin fictivitate prin care își sărăcește patrimoniul cu un drept înstrăinat fictiv (cel mai probabil chiar unui alt succesor), practica și doctrina nu au admis sancționarea actului public cu nulitatea absolută, ci doar cu inopozabilitatea sa față de terții rezervatari vătămați^[4]. Aceștia, scoțând la iveală actul secret care proclama fictivitatea actului public, vor putea „deveni terți”, să ignore actul și să considere că dreptul înstrăinat fraudulos nu a părăsit niciodată patrimoniul autorului lor^[5].

3. Nu este locul aici să analizăm proba simulației, acest demers fiind rezervat capitolului dedicat acțiunii în simulație, însă credem că cititorul lesne va înțelege că acest tip de

dobândit un bun de la o persoană care părea să fie titularul dreptului de proprietate asupra bunului respectiv. Putem observa această tendință și în alte situații: teoria proprietarului aparent sau principiul protejării „terțului dobânditor de bună-credință” care au justificat, într-un regim lipsit de carte funciară, menținerea unor acte juridice lovite de nulitate din cauza aspectului că vânzătorul, cu rea-credință, s-a erijat în proprietarul bunului imobil, iar dobânditorul, cu inocență justificată, a considerat că interacționează cu adevăratul proprietar. Este cazul situațiilor mult întâlnite între anii 1990 și 2000, atunci când statul vindea imobile naționalizate în mod nelegal, constatându-se ulterior că proprietarilor de drept trebuie să li se recunoască dreptul de proprietate.

A se vedea Partea a VI-a. Cap. I. Secț. III – aplicațiile simulației în varii domenii.

^[1] P. VASILESCU, *Simulația în acțiune. Număr de iluzionism nominalist-legal*, SUBB Iurisprudentia nr. 1/2019, p. 11.

^[2] A se vedea Partea a VI-a. Cap. I, Secț. I și II, în care am analizat incidența dispozițiilor art. 1665 alin. (1) C.civ. care vizează atât fictivitatea prețului vânzării care deghizează o donație, cât și fictivitatea prețului care atrage nulitatea relativă a vânzării.

^[3] La începutul sec. al XIX-lea, momentul intrării în vigoare a Codului civil francez, instanțele judecătorești chemate să scoată la iveală simulații între părți au arătat că această conduită a persoanelor de a valorifica simulația când sunt vinovate de nașterea ei, este una imorală și nu au acceptat-o, respingând posibilitatea ca părțile simulației să se întemeieze pe actul secret. Ulterior, însă, practica s-a reorientat și a admis că actul secret va produce efecte între părțile simulației, în ciuda deghizării sale. A se vedea capitolul dedicat probei simulației între părți.

^[4] Vom da câteva exemple, cu mențiunea că acest subiect va fi analizat în detaliu la capitolul dedicat efectelor simulației față de succesorii universali sau cu titlu universal rezervatari. Totuși, menționăm aici că putem observa multitudinea cauzelor vizând fraudarea succesorilor rezervatari: C. HAMANGIU, *op. cit.*, vol. III, p. 40, pct. 13; Trib. jud. Bacău, dec. civ. nr. 1135/1983, cu notă de E. CÎRCEI, în R.R.D. nr. 2/1985, *apud* L. POP, I.-F. POPA, S.I. VIDU, *op. cit.*, p. 224.

^[5] A se vedea Partea a IV-a. Cap. VI. Secț. II – efectele simulației asupra părților derivate.

simulație va fi extrem de anevoios probată, în condițiile lipsei totale a oricărei manifestări exterioare a actului secret.

4. Simulația absolută poate atrage și sancțiunea **inopozabilității parțiale** a actului juridic simulat. Este posibil ca, în cadrul unui contract de vânzare vizând mai multe bunuri mobile sau imobile, simulația prin fictivitate să vizeze înstrăinarea doar unuia dintre aceste bunuri. În atare mod, incidența simulației și sancțiunea sa a inopozabilității voinței reale a părților față de terți va viza strict acele bunuri care au făcut obiectul acordului simulatoriu.

Tot în asemenea manieră, în ipoteza în care se discută de o simulație absolută a unui contract de împrumut, acesta poate fi și parțial simulat și incidența simulației și a sancțiunii inopozabilității să vizeze doar o parte din sumă, obiect al contractului de împrumut^[1].

Secțiunea a IV-a. Exemple de simulații absolute

Exemplele pot fi date facil în acest caz, dar ne vom folosi, pentru a menține caracterul unitar al analizei noastre, de acelea din cadrul analizei altor instituții componente ale simulației^[2].

Dacă A. este urmărit de creditorul său X., și, dorind să-și sărăcească artificial patrimoniul, atunci înstrăinează prin intermediul unei simulații prin act fictiv lui B. un bun imobil, în realitate, A. înțelegând că bunul imobil n-a părăsit niciodată patrimoniul său. B., însă văzându-se dobânditorul/achizitorul aparent al acestui bun care are o valoare semnificativă, alege să îl vândă, la rândul său, către Q.

Actul public al simulației va fi încheiat, desigur, în formă autentică și condițiile legale de publicitate, respectiv înscrierea în cartea funciară vor fi respectate, astfel încât Q. va cumpăra liniștit imobilul de la B., crezând cu bună-credință în calitatea sa de proprietar. Q., astfel, va deveni dobânditor cu titlu particular al lui B.

Văzând acestea, fie A., fie X. vor avea interes să invoce actul secret, voința reală a părților, și să dea în vileag caracterul simulat al actului public de vânzare dintre A. și B. Însă, acest fapt ar fi vătămător pentru Q. care, cu bună-credință, s-a întemeiat pe contractul dintre A. și B., prin care B. a dobândit dreptul de proprietate asupra imobilului și a ales să contracteze tocmai cu B.

În acest moment, Q. va putea cu succes să invoce dispozițiile art. 1290 alin. (1) C.civ. și să opună buna sa credință în raport de simulația operată între A. și B. și să păstreze proprietatea imobilului. Desigur, buna sa credință se va prezuma până la dovada contrară, A. și X. având interes să demonstreze că Q. avea cunoștință, la momentul contractării, de caracterul simulat al convenției dintre A. și B. Dacă A. și X. nu vor putea dovedi această rea-credință, atunci Q. va avea câștig de cauză și sancțiunea clasică va fi incidentă – inopozabilitatea voinței reale dintre A. și B., adică aceea de fictivitate a înstrăinării, iar Q. se va

^[1] A se vedea secțiunea următoare pentru exemplificare.

A se vedea, de asemenea, ca un exemplu grăitor și sent. civ. nr. 1236/2023 a Jud. Sect. 1 București (nepublicată), rămasă definitivă prin respingerea apelului. În această cauză, reclamanta a invocat caracterul simulat al unui contract de împrumut autentificat, împrumutul fiind acordat pentru o sumă superioară (45.500 lei) decât cea efectiv împrumutată (12.131,40 lei), procesul fiind demarat în contra cosimulantului, adică împrumutătorului fictiv. Instanța, în mod just, admitând acțiunea în simulație, a „constatat caracterul simulat al contractului de împrumut (...) pentru suma de 33.368,60 lei”, menținând contractul de împrumut pentru suma de bani în mod veridic împrumutată.

^[2] Pentru exemple din dreptul roman, a se vedea și S.G. LONGINESCU, *op. cit.*, vol. I, p. 330.

putea întemeia cu succes pe actul public, conservându-și cu succes dreptul de proprietate asupra imobilului dobândit.

Mai trebuie să precizăm că prevederile în materie de carte funciară îi vor fi favorabile lui Q. în ipoteza în care s-a înscris cu bună-credință în cartea funciară și termenul de exercitare a acțiunii în rectificare de carte funciară se va fi prescris (3 ani de la momentul înscrierii, conform dispozițiilor art. 908 și art. 909 C.civ.). Altfel spus, el nu va mai putea fi radiat, cu consecința stăpânirii în continuare a bunului în calitate de proprietar, chiar dacă titlul său a fost anulat pentru varii vicii.

În cazul simulației, invocarea cu succes a art. 1290 alin. (1) C.civ. îl va scuti și de invocarea prescripției acțiunii în rectificare, căci efectul primeia este mai puternic: chiar dacă nu a fost înscris în cartea funciară nici măcar o zi, Q. va rămâne cu dreptul de proprietate, dacă s-a întemeiat cu bună-credință pe actul public încheiat între A. și B.

Fictivitatea, într-adevăr, este folosită cel mai adesea pentru fraudarea creditorilor urmăritori ai înstrăinătorului aparent, anteriori sau posteriori simulației, care urmăresc prevenirea sărăcirii patrimoniului înstrăinătorului^[1].

Un alt exemplu de fictivitate folosită poate fi pentru fraudarea intereselor unor persoane care revendică un bun imobil de la înstrăinătorul aparent, acesta opunându-se în orice fel depozitării de acest bun. În acest sens, în practică, vom putea observa că un mecanism folosit este cel al „închirierii fictive” (ori chiar al „comodatului fictiv”), prin care posesorul împotriva căruia s-a admis ori urmează a se admite o acțiune în revendicare (ori chiar o acțiune în evacuare) înstrăinează fictiv dreptul de folosință asupra imobilului unei terțe persoane pentru o perioadă lungă de timp (închirierea imobilului către terț pentru o perioadă de 30 de ani sau chiar un comodat perpetuu). Terțul, în realitate, nu va dobândi niciun drept, însă se va împotrivi evacuării de către adevăratul proprietar, permițându-i înstrăinătorului aparent să-și mențină detenția asupra bunului.

Acest terț se va folosi de dispozițiile art. 1811 C.civ. care îi permit, sub rezerva îndeplinirii unor condiții de publicitate care lesnicios se pot realiza în temeiul actului public, terțului dobânditor al dreptului de folosință să se prevaleze de actul de închiriere ori comodat față de proprietarul ulterior. În acest caz, adevăratul proprietar, persoana care a revendicat bunul imobil, va căuta să-l evacueze pe terțul chiriaș, iar acesta îi va opune actul public prin care i s-a dat folosința bunului imobil. La rândul său, adevăratul proprietar va putea invoca, pe cale incidentală, caracterul simulat al actului de închiriere, urmând a aduce la iveală fictivitatea sa.

Mai pot fi date multe exemple de simulație absolută, căci se poate încheia orice contract în mod aparent, urmând ca actul secret să-i proclame fictivitatea.

Exemple comune în doctrină și în practică au fost considerate:

a) **vânzarea fictivă**^[2] – cel mai comun exemplu, înstrăinătorul aparent simulează înstrăinarea bunului către un „dobânditor aparent”, cel mai adesea pentru a scăpa bunul de la urmărirea creditorilor. În numeroasele cauze invocate într-un renumit compendiu de

^[1] L. POP, I.-F. POPA, S.I. VIDU, *op. cit.*, p. 224; A. CICU, F. MESSINEO, L. MENGONI, F. GALGANO, *op. cit.*, p. 313.

^[2] F.A. BAIAS, *Simulația, op. cit.*, p. 100; D. COSMA, *op. cit.*, p. 396; în ceea ce privește doctrina străină italiană: F. FERRARA, *op. cit.*, p. 149; în ceea ce privește doctrina străină franceză: E. FUZIER-HERMAN, *op. cit.*, t. III, p. 336, pct. 57.

jurisprudență franceză de sfârșit de sec. XIX și început de sec. XX^[1], instanțele au constatat în mod constant că înstrăinătorul aparent urmărește, adesea, fraudarea intereselor creditorilor.

Într-o cauză, înstrăinătorul aparent era asigurat împotriva incendiului. Sinistrul s-a produs și a solicitat prima de asigurare. S-a constatat că, după ce a vândut clădirea asigurată, nu a respectat clauza poliței sale care îl obliga să denunțe vânzarea societății de asigurare într-o anumită perioadă de timp. S-a apreciat de instanță că înstrăinătorul aparent nu se poate apăra de sancțiunea aplicată pentru nesocotirea acestei clauze (cel mai probabil, neplata primei de asigurare), prin invocarea unui acord între el și cumpărătorul său prin care se declara că vânzarea imobilului era pur fictivă și nu avea alt obiect decât să-l scutească de urmărirea creditorilor săi. Societatea de asigurare trebuie să fie considerată un „terț”, având interesul de a amâna plata contravalorii invocate de asigurat.

Observăm cum în această speță, scopul inițial al înstrăinătorului aparent a fost să fraudeze ceilalți creditori ai săi, recurgând la o simulație prin fictivitate. Ulterior, vedem că recurgerea la o simulație i-a cauzat serioase deservicii, căci un cocontractant de-al său, societatea de asigurare, devenită debitorul primei de asigurare, a putut invoca cu succes poziția sa de terț față de simulație, având interes de a invoca actul public. Astfel, prevalându-se de dispozițiile favorabile contractuale, a amânat (sau, cel mai probabil, a refuzat) plata primei de asigurare, ținând cont că asiguratul său, înstrăinătorul aparent, nu a declarat vânzarea așa cum stipula contractul.

În această ipostază, cocontractantul transformat în debitor este, în raport de înstrăinător, un succesor cu titlu particular, având un drept strâns legat de bunul obiect al simulației. Având interes să invoce actul public (și nu actul secret, cum au de cele mai multe ori succesorii cu titlu particular ai înstrăinătorului aparent^[2]) și fiind de bună-credință față de simulație, își va putea întemeia poziția în acest act.

Mai trebuie precizată incidența art. 1665 alin. (1) C.civ.: „vânzarea este anulabilă atunci când prețul este stabilit fără intenția de fi plătit”.

Vedem două modalități în care noțiunea de preț fictiv poate fi incidentă în nașterea unei simulații:

- prețul este stabilit fără intenția de a fi plătit, însă în realitate, înstrăinătorul a înțeles să gratifice dobânditorul printr-o donație deghizată – simulație relativă prin deghizare totală;
- prețul este stabilit fără intenția de a fi plătit pentru că întreaga operațiune este fictivă – simulație absolută – fictivitate totală.

Dacă în prima ipoteză se va conchide că operațiunea simulatorie va supraviețui, având în vedere că nulitatea relativă va afecta strict actul public, vânzarea, în vreme ce operațiunea reală de donație își va produce efectele corespunzătoare ca înțelegere reală între părți, în cazul celei de a doua ipoteze nu există o „operațiune reală” propriu-zisă, căci părțile au proclamat în secret doar fictivitatea operațiunii prezentate publicului, iar sancțiunea incidentă va fi nulitatea relativă a întregii operațiuni^[3];

^[1] E. FUZIER-HERMAN, A. DARRAS, *op. cit.*, Suplement, p. 1483, pct. 4-5.

^[2] A se vedea Partea a IV-a. Cap. VII – efectelor simulație față de succesorii cu titlu particular.

^[3] A se vedea Partea a VI-a. Cap. I. Secți. I. §1 – analiza fictivității prețului și incidența dispozițiilor art. 1665 alin. (1) C.civ.

b) **partajul fictiv**^[1] – copartajantul (înstrăinătorul aparent) va înstrăina cota sa parte din bun în favoarea celui alt coproprietar (dobânditorul aparent) pentru a scăpa bunul (sau, cel puțin, cota parte din bun) de urmărirea creditorului sau altui terț urmărit. Această fictivitate a partajului poate interveni în orice formă a coproprietății care cunoaște partajul voluntar, inclusiv devălmășia, și este reglementată expres de lege la art. 679 C.civ.^[2];

c) **căsătoria și divorțul fictiv**^[3] – două persoane se căsătoresc ori soții divorțează pentru a obține anumite beneficii patrimoniale (de obicei, beneficii locative), deși, în realitate, nu au acceptat această stare, având o adevărată „*reservatio mentalis* bilaterală” cu privire la căsătorie sau divorț. Uneori, simulația prin fictivitatea divorțului este acompaniată și de o simulație asupra partajului bunurilor comune^[4];

d) **societatea fictivă**^[5] – oricare ar fi forma de societate adoptată, orice persoană poate fonda o societate cu scopul real de a-și proteja de la urmărire anumite bunuri, bunurile societății fiind în patrimoniul acesteia, deci în afara urmăririi creditorilor;

e) **împrumutul fictiv**^[6] – sunt multe situații în care simulanții prezintă terților imaginea existenței unui transfer de bani prin care, în realitate, urmăresc să valorifice un alt raport juridic preexistent.

De exemplu, se poate imagina situația în care, în condițiile unei datorii anterioare între A. și B., B. datorându-i lui A. o sumă de 1.000 lei în urma prestării de către A. a unor anumite servicii/vânzarea unor anumitor produse, împrumut care însă nu e constatat prin niciun înscris și ar fi ulterior greu de probat de către A., părțile încheie un act autentic de tip notarial prin care se constată că A. i-ar fi acordat un împrumut lui B., iar scadența a fost stabilită la scurt timp după încheierea actului^[7].

În atare condiții, contractul de împrumut este o evidentă simulație absolută, actul fiind o fictivitate totală, mascând datoria anterioară într-una nouă, care însă beneficiază de un mare avantaj: contractul de împrumut care este titlu executoriu, conform art. 2157 C.civ.

Motivele pentru care creditorul ar fi tentat în nașterea fictivității sunt evidente, iar în ceea ce privește debitorul acesta poate fi „stimulat” de creditor în acest sens prin

^[1] Pentru analiză și exemplificare, a se vedea Partea a VI-a. Cap. II – în care am analizat simulația în dreptul familiei. Având în vedere că o mare parte din stările de coproprietate se nasc ca urmare a comunității legale de bunuri, ca urmare a căsătoriei, am ales să tratăm această situație la capitolul dedicat. Din punct de vedere al doctrinei, a se vedea G. CHIVU, *op. cit.* p. 22.

^[2] A se vedea și F.A. BAIAS, E. CHELARU, R. CONSTANTINOVICI, I. MACOVEI Ș.A., *op. cit.*, p. 1539.

^[3] Pentru mai multe detalii, a se vedea Partea a VI-a. Cap. II dedicat analizei simulației în materia dreptului familiei.

^[4] A se vedea Partea I. Cap. VII – simulația în actele juridice nepatrimoniale.

^[5] G. PIPEREA, *Imitația și simulația persoanei în noul Cod civil*, articol disponibil online la <https://www.juridice.ro/188334/imitatia-si-simulatia-persoanei-in-noul-cod-civil.html>.

^[6] Pentru îndrumări practice în dovedirea acestui tip de simulație, a se vedea Partea a V-a. Cap. II. Sect. V. §3.

^[7] Un exemplu grăitor este și sent. civ. nr. 1236/2023 a Jud. Sect. 1 București (nepublicată), rămasă definitivă prin respingerea apelului. Reclamanta a invocat caracterul simulat al unui contract de împrumut autenticat, împrumutul fiind acordat pentru o sumă superioară (45.500 lei) decât cea efectiv împrumutată (12.131,40 lei), procesul fiind demarat în contra co-simulantului, adică împrumutătorului fictiv. Instanța a administrat în mod corect interrogatoriul părților, din care a rezultat că „într-adevăr, suma totală împrumutată a fost de 12.131,40 de lei, iar diferența până la suma de 45.500 de lei a fost agreată ca fiind remunerație pentru efortul depus în diferitele procese ale reclamantei”. Prin urmare, având în vedere această mărturisire realizată de părțile, instanța în mod just a devalat simulația, constatând „caracterul simulat al contractului de împrumut autenticat (...) pentru suma de 33.368,60 lei”.

varii metode: amenințarea cu încetarea colaborărilor profesionale, neîncheierea unui alt act juridic favorabil debitorului, amenințarea cu intentarea unor acțiuni juridice pentru valorificarea drepturilor anterioare de îndată etc.

Este posibil ca aceste amenințări să continue astfel încât să constituie adevărate vicii de consimțământ^[1]. În acea situație nu se mai poate vorbi despre un consimțământ acordat de simulanți pentru a ascunde un adevăr juridic nedorit a fi public, ci doar de un act juridic încheiat în prezența unui viciu de consimțământ, sancțiunea incidentă fiind nulitatea relativă, conform art. 1222 C.civ.

Exemplul dat de noi nu vizează incidența unui viciu de consimțământ, căci nu se poate admite că simpla temere generală a unei pierderi viitoare a unor beneficii personale sau patrimoniale poate constitui un act de viciere a consimțământului, ci vizează nașterea unei veritabile simulații.

De asemenea, trebuie precizat că, atât timp cât această simulație nu vizează încălcarea unor norme de drept public, cât timp nu vizează fraudarea intereselor publice, simulația va fi una licită^[2], iar terții vor putea invoca cu succes inopozabilitatea față de voința reală a părților, adică, în ipoteza în care le profită, vor putea invoca cu succes actul public^[3].

Contractul de împrumut mai poate fi simulat și în scopul garantării plății unor anumite sume de bani, reprezentând, eventual, plata prețului unui contract de vânzare imobil de către alte persoane decât dobânditorul ce figurează în contract^[4].

Însă, dese sunt situațiile în care simulația unui contract de împrumut are scopuri ilicite, adică urmăresc încălcarea unor interese publice. De exemplu, simulația absolută a unui contract de împrumut care vizează justificarea frauduloasă transferării unor sume de bani între preținși simulanți în condițiile existenței unui proces penal intentat pentru infracțiunea de dare de mită, simulație care este valorificată într-un adevărat proces civil simulat^[5].

[1] A se vedea Partea I. Cap. IV. Secț. II – analiza diferenței dintre simulație și alte figuri juridice, precum violența.

[2] A se vedea Partea a II-a. Cap. V – analiza simulației licite vs cea ilicită.

[3] Pentru conflictele dintre eventualii terți care vor să invoce actul public și cei care vor să scoată la iveală înțelegerea reală dintre părți (în cazul de față, faptul că nu a existat un împrumut), a se vedea Partea a II-a. Cap. VIII – efectele juridice ale simulației între terți.

[4] A se vedea sent. civ. nr. 14395/2015 a Jud. Sect. 4 București (nepublicată). Instanța a fost învestită cu o acțiune în simulația unui contract de împrumut prin fictivitate, reclamanta susținând că a fost de acord să figureze în contract de împrumut în mod fictiv, aceasta neprimind nicio sumă de bani drept împrumut. Din analiza sumară a probelor, așa cum reies consemnate în hotărâre, la mijloc nu este o simulație prin fictivitate, ci este una prin deghizare parțială, contractul de împrumut încheiat cu reclamantul fiind, în realitate, un contract de garanție personală.

[5] A se vedea Partea a IV-a. Cap. II – analiza simulației procesului civil și a acestui exemplu.